

MARKKU T. HYYPPÄ

LIITÄJÄ

Liitäjä

Markku T. Hyypä

Liitäjä

Porfiri Petrovitš: *Niinpä ajattelin, että jos henkilö on syyllinen, voi häneltä joka tapauksessa odottaa jotain olennaista, sopiipa toivoo aivan odottamatontakin tulosta. Minä perustin silloin toivoni teidän luonteeseen, Radion Romanovits (Raskolnikov), ennen kaikkea luonteeseen!*

F. M. Dostojevski: *Rikos ja rangaistus* (suom. J.A. Hollo)

© 2021 Hyypä, Markku T.

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6074-1

Liitäjä

Asun Korkeavuorenkadun alkupäässä Jääkärinkadun kulmassa vanhassa kerrostalossa ja toimin taloyhtiön hallituksen puheenjohtajana. Yhtenä lauantaina olin lähdössä Kauppatorille. Ehdin tunnistaa heräävän kevään lämmön ja päivän kauneuden, kun tuntematon mies ilmestyi F-rapusta talomme sisäpihalle. Tulokas roikotti muovipussia kädessään. Arvelin häntä talossa kylläileväksi henkilöksi, joka oli ystävällisesti lupautunut viemään isäntäväen roskapussin keräysastiaan poistuessaan kaupungille. Mutta mies ei ollut satunnainen kävijä. Hän nimittäin asteli suoraan eteeni ja tervehti tuttavallisesti, ei niin kuin ventovieraat kohdatessaan. Arvioin miehen iäksi n. 40 vuotta. Hän puhui tarkoituksellisen huoliteltua kirjakieltä ja esitteli itsensä pitkän kaavan mukaan äsken taloomme muuttaneeksi Kari Lampiseksi. Hallituksen puheenjohtajan kannattaa asioiden sujumiseksi tutustua talon asukkaisiin perusteellisemmin kuin satunnaisiin vierailijoihin, hyvän päivän tuttuihin tai hissikumppaneina. Tein työtä käskettyä ja jatkoin jutustelua. Juuriltani savolaisena harrastan mielelläni ”small talkia” kaikkien kanssa. Sinuttelen periaatteesta kaikkia ihmisiä, enkä poikennut tavastani Lampisen kohdalla, vaikka hänen lähestymisensä vaikutti virallisen kankealta. Tunsin varsin hyvin taloyhtiömme asukkaat, mutta roskapussimies oli aivan uusi, hieman yllättävä tapaus.

- Olen juuri muuttanut taloon. Nimeni on Kari Lampinen. Olen antiikki- ja antikvariaattiliikkeen johtaja. Tulemme vielä monta kertaa tapaamaan taloyhtiön asioissa. Asun tuossa F-rapussa toisessa kerroksessa. En vielä omista asuntoa, Lampinen kertoi lyhyin, harkituin lausein.
- Tervetuloa vaan. Käypä taloksi taloyhtiöömme!
- Mukava kuulla. Muutin tähän vanhaan arvokkaaseen taloonne, sillä se sopi ammattiini. Toimin vanhojen kirjojen ja esineiden parissa. Työskentelen lähistöllä sijaitsevassa antikvariaatissa Patinassa, mies tarkensi aiemmin sanomaansa.

En olisi ikinä uskonut, että tervehtiminen ja lyhyt ystävällinen jutustelu asuintaloni pihalla johtaisivat aikaa myöten henkikirjoksen epäilyyn ja selvittelyyn. Ihmettelin kyllä uuden asukkaan sanavalmiutta ja poikkeavaa käyttäytymistä, josta pian esitettiin pihaparlamentissa villejä näkemyksiä. Kävi ilmi, että Lampinen asui häntä paljon vanhemman naisen kanssa.

Hiljaiseloa ehti kulua pari vuotta, kunnes oudot tapahtumat seurasivat toinen toisiaan: F-rapun toisen kerroksen vanha nainen ei ilmestynyt enää pihalle, vaan hänen huhuttiin kadonneen. Olikohan joku naisen sukulainen alkanut ihmetellä, kun ei saanut enää yhteyttä naiseen? Ehkä poliisille jätettiin katoamisilmoitus? Joka tapauksessa Poliisi alkoi selvittää katoamista. Kun tilanne ei selvinnyt, tapauksen muuttui vakavammaksi,

jopa niin vakavaksi, että poliisin piti tarkistaa henkirikoksen mahdollisuus ja aloittaa esitutkinta. Lampinen joutui epäilyksen alaiseksi asuinkumppaninsa katoamisen takia.

En usko sattuman oikkuihin, mutta samassa talossa asuvana jouduin selvittämään nk. Lampisen tapausta”, mutta ”asuin-kumppanuus” ei ollut siihen syynä, vaan asiantuntemukseni. Poliisi siis tilasi minut selvittelijäksi. Lopulta jouduin käyttämään muutamia työntäyteisiä vuosia tuon vuosia sitten keväänä aamuna pihallamme tapaamani miehen poikkeavan toiminnan tutkimiseen.

I

Vaikka virallisen tuntuinen esittäytyminen ja ammatin korostaminen heti ensi lauseesta lähtien tuntui kummalliselta, Lampinen vaikutti mutkattomalta tyypiltä. Ensi silmäyksen perusteella ei pitäisi tehdä luonneanalyysiä – ja tiedän sortuvani virheisiin. Mutta nopea silmäykseni ulkonäköön ja ruumiinkieleen tallentui tukevasti mieleeni ja aivoihini: tummatukkainen, ruskeasilmäinen, olemukseltaan tumman sävyinen eli vaalean suomalaisen vastakohta, hintelä, keskimittainen, kaitakasvoinen, hieman yli mielinen ilme, minkä voisi luokitella virneeksi, ja puheilmaisultaan notkea nelikymppinen mies. Jutellessani tarkkailin lähemmin uutta tuttavuuttani, joka vaikutti olemukseltaan ja ruumiinkieletään epäsuomalaiselta. Ei häivääkään itäsuomalaisesta leveänaamaisuudesta, vaan terävästi alaviistoon suuntautuva naama varustettuna pitkähköllä nenällä. Kapeat kasvot viittasivat enempi länsisuomalaisuuteen – tai peräti ulkomaiseen fenotyyppiin. Tunsin muutamia kaupunkimme juutalaisia, mutta heitä Lampinen ei muistuttanut vaan pikemmin latinalaiselta. Kansakoulun alaluokilta oli jäänyt mieleeni, että länsisuomalaiset edustavat pohjoismaista rotua, joka eroaa leveäkasvoisesta ja vartaloltaan lyhyenlännästä itäsuomalaisesta, jota kutsuttiin itäbalttilaiseksi. Olisiko miehen läntinen genotyyppi peräisin Ruotsista tai peräti Etelä-Euroopasta? Entä voiko itäisen suunnan sulkea kokonaan pois laskuista? Tataareja-han muutti Helsinkiin Volgan mutkasta edellisen vuosisadan

alussa, mutta tuskin Lampinen kuului heidän jälkeläisiinsä, vaikka olikin tataarien tapaan tummahko, kasvoiltaan teräväpiirteinen ja vilkkaasti elehtivä. Myöhemmin välähti mieleeni, että Lampinen muistuttaa olemukseltaan sopivan pienikokoista Humphrey Bogartia – mielessäni jäähyväisiä heittävä Rick Casablancan lentokentällä – tai Raymond Chandlerin luomaa kovapintainen yksityisetsivä Philip Marlow *Syvässä unessa*.

Lampinen näytti valitsevan huolella vaatetuksensa, etenkin värit sointuivat sävy sävyiltä, eikä pukeutumisessa esiintynyt ylimuodikkaita korostuksia. Vaalean siniset farkut, ruskehtava bleiseri, sininen paita, ei solmiota ja jalassa Reebokin tyylikkääts nahkaiset lenkkikossut. Muutamia kesäisiä viikoja myöhemmin kevyen harmaa lippalakki ilmaantui täydentämään asukokonaisuutta. Näin vaatetettuna Lampisen hahmo piirtyi kaupunkilaisten mieliin. Vaikka ensi silmäykseni kesti vain millisekunnin, se palautui mieleeni monta kertaa seuraavien vuosien aikana. Mutta miksi en havainnut jo ensi tapaamisella harmittoman ulkokuoren alla piilevää laskelmointia, jopa kieroitusta? Pidin itseäni osaavana ihmisten tarkkailijana, mutta liipesin ja jouduin pettymään itseeni. Lohduttauduin sillä, etteivät pitempään Lampisen tunteneet epäilleet senkään vertaa, vaan kehuivat miestä ja hänen ystävällisyyttään.

Kun totesin Lampisen ulkoasun ja käytöksen mukiinmeneviksi – virhearvio, jota pian kaduin – toivotin hänet tervetulleeksi taloyhtiöömme. Hän tuntui tietävän, että olin hallituksen pu-

heenjohtaja. Mutta miksi hän ilmaisi, ettei omistanut asuntoa, ei ainakaan heti, vaan vasta myöhemmin. Ennen kuin itse esittäydyin, välähti mieleeni, että onpa kummallinen tapa välttää vuokralaisuutta. Hän saattoi laskelmoida, ettei hallituksen puheenjohtajaa kannata harhauttaa, vaan pitäytyä tosiasioissa. Mihin hän mahtaa pyrkiä? Se selvisi pian, sillä Lampinen ilmoitti suuren mielenkiintonsa taloyhtiön toimintaan ja lupasi olla käytettävissä johtavissa tehtävissä. Siksi hän ei ehkä halunnut ilmoittaa olevansa vuokralla, vaan vihjasi tulevaan omistajuuteensa. Se vaikutti reviirin valtaukselta.

Toinenkin seikka ensi kosketuksessamme jäi askarruttamaan: juuri taloon muuttanut Lampinen tunsikin sekä nimeni että ammatini – ja pian ilmeni, että hän tunsikin asukkaiden nimet ja taustat. Jopa heidän ruotsinkielisyytensä, mikä ilmeni siten, että hän ei empinyt puhutella heitä ruotsiksi. Hän oli siis ottanut selvää asuinympäristönsä tärkeistä henkilöistä ja näiden taustoista. Entisenä yrittäjänä arvostin miehen ammattimaisuutta, sillä jos haluat vaikuttaa ihmisiin ja kalastaa asiakkaita, opettele heidän tärkeimmät taustatietonsa ennen syvempää tutustumista ja jututtamista heitä. Sanalla sanoen, juttele niitä näitä amerikkalaiseen tapaan. Savolaiset osaavat ”smalltalkin” taidon, jota muut suomalaiset kutsuvat höpöttämiseksi.

Taloyhtiössämme esiintyi kroonista pulaa henkilöistä, jotka paneutuisivat talon virallisten asioiden hoitamiseen. Mutta ja muut yhteistilaisuudet talkoot olivat suosittuja ja vapaaehtoista

toimintaa vaalittiin, mutta virallinen lakisääteinen asunto-osakeyhtiön pyörittäminen ei houkutellut. Lampinen sen sijaan tarjosi itseään hallitukseen ja ehdotteli minulle monia hankkeita ja uudistuksia. Kerroin niistä hallituksen kokouksessa, mutta Lampisen innostus ei tarttunut hallitukseen. Miksi uuden asukkaan intoilu ei herättänyt vastakaikua? Siksi, että Lampinen ei omistanut asuntoa, ei asunto-osakkeita eikä virallisesti ilmoittautunut vuokralaiseksi, vaikka asui vuokralla, tai kuten pian ilmeni, asunnon omistajan siivellä.

Talonmiehemme Keijo Aallon tietojen mukaan Lampinen oli muuttanut eläkkeellä olevan sinkkunaisen ostamaan asuntoon, aivan ilmeisesti tämän asuinkumppaniksi. Isännöitsijämme Henrik Melander vahvisti tiedot ja omistajan nimen: Daisy Dahlström. Ajattelin ensin, että kyse saattoi olla sukulaisuudesta, sillä tunnettua oli, että opinnot aloittanut maalaispoika muuttaa vanhan tätinsä luo, kunnes hankkii oman asunnon. Lampinen ei tosin sopinut tähän kaavaan, mutta parisuhde ei tullut ensimmäisenä mieleeni, sillä tiesin, että Daisy oli ohittanut 70 vuoden rajapyykin ja Lampinen puolestaan näytti paljon nuoremmalta, kuten edellä totesin. Talonkirjat eivät kerro edes vuokralaisen, saatikka tilapäisen asukin henkilötietoja.

Daisy Dahlström oli ostanut asunnon äskettäin ja muuttanut siihen kuukausi sitten. Alusta pitäen saimme naisesta avuttoman vaikutelman, mikä ei luvannut hyvää hänen asioidensa sujumiselle. Pian havaitsimme, että hän hukkasi usein avaimensa, jäi

värjöttelemään pihalle, ei osannut pyytää apua naapureilta eikä ylipäästään jutellut naapurien kanssa. Ruotsinkielisyys saattoi vaikuttaa vähäisiin kontakteihin, mutta emme aluksi olleet perillä hänen äidinkielestään. Hallituksen kokouksessa olimme ehtineet ihmetellä, miten nainen selviäisi yksin. Lampinen ilmestyi avuksi – tai ehkä hän oli ollut alusta pitäen kuvioissa mukana. Kävi ilmi, että mies puhui sujuvasti toista kotimaista, mikä tietenkin helpotti kanssakäymistä asuinkumppanin kanssa.

Tunsin naisen isän maineen, sillä tämä oli toiminut rakennus-alalla ja esiintynyt kunnallispoliitikkona paikallisessa lehdessä. Haastavaa ääntä, komentelevaa puhetta, suomen kielen objekti- ja monikkovirheitä jouduin parikin kertaa kuulemaan kaupunginvaltuuston yleisötilaisuuksissa. Median täydentämä kuva hänestä ei ollut edullinen: iso pää ja nenä, harmaana hapsottava tukka, siniharmaat silmät, päällä aina sama tumma puku ja harmaa kravatti. Tämän Richard Dahlströmin, evp. majurin tyyli jäi ikävänä mieleeni. Ei tullut ensimmäisenä mieleen, että tämä töykeä tyyppi olisi perheen isä. Lapsia oli kolme, tytär ja kaksi poikaa. Pojista en tiedä mitään, mutta otin sen verran selvää taloomme muuttaneesta Daisysta, että tiesin hänen olevan farmaseutti, sinkku, joko eronnut tai vanha piika, kuten talonmies Aalto tiesi valistaa.

Ennen muuttamistaan taloomme Daisy oli asunut kotonaan eläkkeelle siirtymiseensä asti, sillä ilmeisesti Dahlströmien

asunnossa oli runsaasti tilaa ja huoneita. Hänen miessuhteista ja muista sosiaalisesta kannsakäymisestä en päässyt selville, vaikka kyselin niistä kaikki tietävältä talonmieheltämme. Daisy pukeutui hieman homssuisesti, mutta tuskin se tarkoitti harkittua asennetta. Hän oli kasvoiltaan kalpealta, ulkona tohveleissa piipahtelevalta yksineläjältä. Näin hänet vain muutaman kerran ja silloinkin vilaukselta talomme sisäpihalla. Daisy vaikutti aralta, ahdistuneelta ja pelokkaalta hiirulaiselta.

Tunsin joitakin apteekki-ihmisiä, joilta yritin udella tietoja. Jotain murusia heruikin farmaseuttikavereilta, etenkin vanhemman polven työkavereilta, vaikka eivät he Daisyn yksityisasioista osanneet paljoa kertoa – tai eivät hienotunteisuussyistä halunneet juoruta. Työ apteekissa oli täyttänyt Daisyn elämän, ja lukuisat kulttuuririennot täyttivät liikenevän ajan. Sain myös vihjauksia lesboudesta. Sukupuolten suuntauksiin perehtyneenä ja tutkineena punnitsin mielessäni homoseksuaalisuuden mahdollisuutta, mutta juoruista huolimatta se ei vaikuttanut todennäköiseltä, vaikka kuulemani mukaan hänellä miessuhteita hänellä ei ollut miessuhteita. Daisy oli viettänyt hiljaista elämää, joten apteekin väkeä lukuun ottamatta kuulin hänestä hyvin epämääräisiä juoruja, eikä kaupungilla tai taloyhtiössämme kukaan puhunut lesboudesta, vaikka sukupuolisen suuntauksen poikkeamat rekisteröitiin armotta vielä 3. vuosituhatvuoden vaihteessa. Sitä paitsi naisen isän tuntien, en pitänyt näkyvää lesboutta mahdollisena – en ainakaan kaapista tuloa. Arvelen ni-

mittäin, että ankara majuri-isä olisi ajanut tyttärensä kadulle, jos pientäkään vihiä homouden suuntaan olisi ilmennyt.

Kari Lampinen ilmoitti vast'edes asuvansa yhdessä vanhan naisen (eli Daisy Dahlströmin) kanssa. Oliko kyseessä pari-, vuokralais- vai sukulaisuussuhde ei oikein selvinnyt hänen puheistaan, mutta samassa huoneistossa asuminen viittasi parisuhteeseen. Kun huoneiston asukkaiden keskinäinen suhde selvisi taloyhtiömme isännöitsijälle ja hallitukselle, toivotin seuraavassa yhtiökokouksessa Lampisen tervetulleeksi taloomme asunnon omistajan kumppanina eli vuokralaisena. Jäin odottamaan muuttoilmoitusta ja muita lisätietoja. Tietysti halusin tavata asunnon uuden omistajan, joka ei siis ollut Lampinen, mutta tapaamisen mahdollisuudet osoittautuivat vähäisiksi, kuten kohta kerron.

Asuimme nelikerroksisessa moniosaisessa talossa, joka luetaan kuuluvaksi Helsingin arvokkaimpiin. Neljä rakennusta ympäröi puuistutusten koristamaa pihaa. Muutama ikivanha omenapuu-kin on jäänyt pihaan asukkaita ilahduttamaan. Daisy ja hänen nuori siippansa asuivat pihan puoleisen talon toisessa kerroksessa, F-rapussa ja minä perheineni Korkeavuorenkadun suuntaisen vastapäisen talon kolmannessa kerroksessa, josta näin ikkunastamme naapuriemme liikehtimisen sekä sisällä että pihalla. En kurkistellut, mutta näköala aukeni keittiömme ikkunasta pihalle ja taloyhtiömme vastakkaiseen rakennukseen. Roskia viedessäni jouduin kulkemaan F-portaan editse. Ensi kosketuk-

semme jälkeen törmäsin pihallamme usein Lampiseen. Daisyä en tavannut kasvotusten, sillä hän pysytteli sisällä, ja minä tein paljon työmatkoja. Vaikka en aluksi kiinnittänyt taloyhtiön hallituksen puheenjohtajan velvoitteita enempää huomiota uusiin asukkaisiimme, poikkeavan käytöksensä vuoksi pariskunta alkoi kiinnostaa minua yhä enemmän.

Talon muutkin asukkaat kiinnittivät huomiota pariskuntaan – ja etenkin puhumattomaan vanhaan naiseen, joka joskus varhain aamuisin ja myöhään iltaisin hiippaili pihalla F-rapun tuntumassa ja näytti usein olevan hukassa. Lampinen sen sijaan tuntui aluksi mukavalta naapurilta, mutta hyvin puheliaalta. Hän piti mielellään pihaparlamenttia, nautti omasta äänestää ja puheistaan, joita naapurit kuuntelivat uteliaina. Tuon tuostakin he kyselivät minulta ja talonmieheltä, mitä kyseisessä asunnossa oikein tapahtuu, kun poliisikin oli siellä pistäytynyt. Ajoittain asunnossa vietettiin äänekkäitä juhlia, mihin hissuttelevan Daisyyn käyttäytyminen ei antanut pientäkään vihjettä. Lähinaapurit kävivät koputtelemassa ovelle, ja joskus poliisia piti pyytää avuksi hillitsemään raisua menoa. Lampisen auto seisoi usein sisäpihallamme, vaikka pitempiaikainen paikoitus oli liikenne-merkillä kielletty. Piittaamaton pihakäyttäytyminen harmitti muita asukkaita.

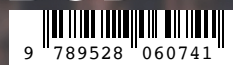
Daisy puolestaan vaikutti hajamieliseltä pihalla laahustaessaan. Hänet nähtiin usein roskapussi kädessään. Osasiko hän viedä pussin oikeaan paikkaan? Kysyttiin suorasukaisesti: ”Onko nai-

sella kaikki kotona?” Kaupassa hän ei näyttänyt käyvän, eikä kukaan talomme asukkaista nähnyt häntä kaupungilla. Lampinen puolestaan tuli usein vastaan kaupungilla. Hänellä oli kääpiösnautseri talutusnuorassa. Liikkuiko Daisy lainkaan kaupungilla? Oliko hänellä ystäviä tai tuttavvia? Kun hän ei näyttänyt innokkaalta ottamaan virallista kontaktia talon hallitukseen tai epävirallista muihin asukkaisiin, en pitänyt kiirettä, vaan arvelin tapaavani hänet viimeistään asunto-osakeyhtiön yhtiökokouksessa, sillä isännöitsijän kirjanpidon mukaan hän oli asunnon ainoa omistaja. Mutta hän ei koskaan saapunut yhtiökokoukseen, vaan Lampinen edusti häntä – usein ilman valtakirjaa, mikä ei sallinut äänivaltaa. Eipä meidän monesti tarvinnut äänestää sopuisassa yhtiössämme, joten Lampinen sai käyttää äänettömän yhtiömiehen puheenvuoroja. Hän käytti niitä hana-kasti. Ylipäättään Lampinen esiintyi selkeästi ja sulavasti, mutta mahtipontisesti, itsevarmasti ja besserwisserin tavoin. Käytös ärsytti kokousväkeä, mutta pientenkin asuntoyhtiöiden kokouksissa vähintään yksi henkilö valittaa kaikesta, ojentelee muita ja luulee olevansa erityisen tärkeä. Eikä tällainen kerrostalon ”marisija” kuulu taloyhtiön hallitukseen, vaan yleensä vastustaa hallituksen järkeviäkin ehdotuksia – periaatteesta ja tyhmyydestä. Lampinen ei onneksi ottanut valittajan roolia, sillä hän tiesi, että se sulkisi hänet yhtiökokouksesta.

Samassa F-portaassa asuva ruotsinkielinen lähinaapuri kertoi joutuneensa pelastamaan vanhan neidin – Daisy oli osoittautunut vanhaksi piiaksi – yöpukeissa kotiinsa. Neiti oli unohtanut

Romaanin kertoja tapaa helsinkiläisen kerrostalonsa pihalla miehen, joka on juuri muuttanut taloon ja esittäytyy Kari Lampiseksi. Tulokas ilmoittaa omistavansa antikvariaatin. Jo ensimmäisessä keskustelussa ilmenee, että Lampinen käyttäytyy oudosti ja viekastelee. Talon asukkaat oppivat tuntemaan Lampisen 30 vuotta vanhemman Daisy- neidin kanssa asuvana ja omistajan elein käyttäytyvänä vuokralaisena. Kun Daisy katoaa salaperäisesti, huhut kiertävät pihapiirissä, ja Lampista epäillään henkirikoksesta. Poliisi aloittaa esitutkimukset ja konsultoi kertojaa, joka hallitsee kognitiotieteen ja aivotutkimuksen menetelmät. Tämä tutustuu nimeään vaihtavan Lampisen taustoihin ja käyttäytymiseen. Häntä kutsuttiin peruskoulussa Liitäjäksi. Tämän persoonallisuus ja aivotoiminta tutkitaan perusteellisesti, ja valkokauluspsykopaatille ominainen mielen maisema ja siihen sopiva aivojen toiminnan jähmeys paljastuvat. Mutta riittävätkö tutkimukset vahvistamaan henkirikoksen epäilyn ja osoittamaan syyllisyyden ? Kertoja laatii poliisille kuvauksen miehen psykopatiasta, mutta jättää syyllisyyden osoittamisen Keskusrikospoliisille.

BoD

9 789528 060741